

2025-10-22

Gem 2025/0147

Till
Arbetsmarknadsdepartementet (A2025-00628)
Saco (nr. 68)
OFR

Remissvar – En arbetsmiljöstrategi för ett förändrat arbetsliv, SOU 2025:73

Sveriges läkarförbunds sammanfattande synpunkter

Sveriges läkarförbund delar i huvudsak betänkandets slutsatser och förslag till en ny arbetsmiljöstrategi för åren 2026–2030 (SOU 2025:73).

Sveriges läkarförbund välkomnar utredningens arbete som ett steg mot en framtidsorienterad arbetsmiljöstrategi.

Det är angeläget att strategin följs av konkreta satsningar, vägledningar och resurser. Det finns idag god kunskap om hur arbetsmiljön kan göras mer hälsofrämjande, ett exempel på detta är satsningen på friskfaktorer. Det går heller inte komma ifrån att de grundläggande förutsättningarna för läkaryrket behöver vara på plats. Vi vill särskilt lyfta vikten av resurssättning av vården för att kunna skapa en god arbetsmiljö. I sjukvården går arbetsmiljön hand i hand med patientsäkerheten.

Sveriges läkarförbund vill tydligt understryka att en bra kompetensförsörjning och en god arbetsmiljö förutsätter en mer långsiktigt hållbar styrning och finansiering av hälso- och sjukvården och ett större statligt ansvar för områden som förutsätter nationell samordning, då det har direkt påverkan på våra medlemmars arbetsmiljö och sektorns förutsättningar att rekrytera personal i framtiden.

Chefers arbetsmiljö och förutsättningar är också avgörande för en bra verksamhet och en god arbetsmiljö för medarbetarna. Sveriges läkarförbund anser att fler läkare ska vara chefer inom hälso- och sjukvården.

Grundläggande kunskap och etablerade strukturer för arbetsmiljöarbete är en förutsättning för att på ett effektivt sätt förebygga arbetsmiljörisker inom såväl den digitala som organisatoriska och sociala arbetsmiljön, och för att säkerställa en hög säkerhetskultur som minimerar risken för hot, våld och otillåten påverkan. Sveriges läkarförbund understryker därför vikten av att skyddsombud måste få den erforderliga tid som det komplexa uppdraget kräver.

I beskrivningen av regeringsuppdraget står angivet att Arbetsmiljöverket ska i genomförande av uppdraget samverka med arbetsmarknadens parter. Det är en viktig och avgörande förutsättning i genomförande att få ta del av kunskap, erfarenheter och olika perspektiv utifrån deltagarnas respektive roller och organisationer.

Arbetsmiljöverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra kunskapshöjande insatser för att främja arbetet med att förebygga och motverka rasism i arbetsmiljön. De kunskapshöjande insatserna ska syfta till att öka förståelsen hos arbetsgivare och andra relevanta aktörer om arbetsgivares ansvar att förebygga kränkande särbehandling, med särskilt fokus på kränkningar som har rasistiska

förtecken. Sveriges läkarförbund är positiva till detta då många utlandsutbildade läkare har svårt att komma in i den svenska hälso- och sjukvården.

Sveriges läkarförbund är positiva till en samordningsfunktion. Förbundet anser dock att det finns risker med en liten funktion om mandatet och ansvaret blir otydligt samt en risk för ett svagt ansvarsutkrävande gentemot befintliga uppdrag hos Arbetsmiljöverket och andra myndigheter. Dessutom kan ytterligare lager av samordning skapa mer administration snarare än konkreta förbättringar i arbetsmiljön.

Det bristande genomslaget av tidigare arbetsmiljöstrategier åskådliggör att det är mycket viktigt med uppföljning av den nya strategin av en självständig aktör. Sveriges läkarförbund är därmed positiva till att utredningens förslag att Statskontoret, regeringens utredningsmyndighet, får detta uppdrag.

4.2.1 Prioriterade områden och frågor inom ett hållbart arbetsliv (delmål 1)

Målbild 2030:

1. Fler arbetar högre upp i åldrarna tack vare bättre arbetsmiljö, goda förutsättningar i början av arbetslivet samt möjligheter till arbetsanpassning och omställning.
2. Äldre arbetstagares kompetens och erfarenhet tas i större utsträckning tillvara på arbetsplatsen.
3. Kompetensförsörjningen förbättras genom att arbetsmiljön beaktas i det strategiska kompetensförsörjningsarbetet.
4. Elevers och studerandes arbetsmiljö i skola och utbildningen uppmärksammas och inkluderas i större utsträckning i det systematiska arbetsmiljöarbetet inom skola och högre utbildning.
5. Kunskapen om arbetsmiljöfrågornas betydelse för individer, företag och samhälle ökar i samhälls- och arbetsliv, samt på arbetsplatser och i befolkningen.

Sveriges läkarförbund tillstyrker delmålet om ett hållbart arbetsliv.

Läkare vill och har ofta förutsättningar att kunna fortsätta sitt arbete både upp till, och efter den gängse pensionsåldern. Förbundets arbetsmiljöundersökningar visar dock på att en av fem läkare överväger att lämna läkaryrket helt på grund av hög arbetsbelastning och att dubbelt så många kvinnliga läkare är sjukskrivna i förhållande till deras manliga kollegor. Sveriges läkarförbund poängterar därför att för en hållbar arbetsmiljö genom hela yrkeslivet behövs goda förutsättningar i starten och fungerande arbetsanpassning är avgörande för att behålla kompetensen som erfarna läkare besitter.

Sveriges läkarförbund vill tydligt understryka att en bra kompetensförsörjning och en god arbetsmiljö förutsätter en mer långsiktig hållbar styrning och finansiering av hälso- och sjukvården och ett större statligt ansvar. Ett exempel är att balansen mellan uppgifter och resurser inom framför allt primärvården gör att många distriktsläkare inte klarar av att jobba heltid. Enligt vittnesmål från förbundets lokalfackliga och skyddsombud byggs många arbetsmiljöproblem upp redan i budgeten

inför kommande verksamhetsår vilket medför att alltför ofta behövs snabba uttryckningar för att åtgärda arbetsmiljöproblem i organisationer och att rehabilitera individer i stället för att arbeta främjande och förebyggande.

Utifrån IVO:s och Arbetsmiljöverkets nationella sjukhustillsyn konstaterade myndigheterna "att regioners hänvisning till personalbrist inte utgörs av en faktisk brist, utan en brist på personal som är villig att arbeta i regionen utifrån de arbetsförhållanden som råder".¹

Läkarförbundet vill därför understryka att en bra kompetensförsörjning och en god arbetsmiljö förutsätter en mer långsiktigt hållbar styrning och finansiering av hälso- och sjukvården och ett större statligt ansvar för områden som förutsätter nationell samordning, då det har direkt påverkan på våra medlemmars arbetsmiljö och sektorns förutsättningar att rekrytera personal i framtiden.

Det finns få personer i arbetsför ålder fram till 2034, samtidigt som praktiskt taget alla branscher har stora behov av att anställa. Att hitta rätt kompetens är en stor utmaning i hälso- och sjukvården och i hela välfärdssektorn. Det är då nödvändigt att medarbetarna orkar arbeta heltid samt under ett längre arbetsliv. Det krävs också ett förebyggande arbete för att minska sjukfrånvaron. Det gäller både det övergripande och främjande arbetet på organisatorisk nivå och det rehabiliterande på individnivå.

4.2.2 Prioriterade områden och frågor inom ett hälsosamt arbetsliv (delmål 2)

Målbild 2030:

1. Kunskapen ökar bland arbetsgivare och arbetstagare om vad som skapar hälsosamma arbetsplatser och arbetsmiljöns betydelse för produktion, tillväxt och innovation.
2. Arbetsgivarnas och arbetstagarnas gemensamma arbete med att skapa arbetsplatser som bidrar till hälsa, utveckling och välbefinnande stärks.
3. Antalet personer som dör till följd av sitt arbete minskar.
4. Organisatorisk och social arbetsmiljö förbättras. Den psykiska ohälsan och de stressrelaterade problemen i arbetslivet minskar.
5. Arbetsmiljön för personer med funktionsnedsättning förbättras genom ökad medvetenhet och kunskap hos arbetsgivare och arbetstagare och genom inkludering, anpassningar och arbete för ökad tillgänglighet.
6. Sjukfrånvaron minskar genom ett mer strategiskt arbete för hälsofrämjande arbetsplatser samt arbete med rehabilitering och arbetsanpassning.

Sveriges läkarförbund tillstyrker delmålet.

¹ IVO rapport 2023–02

Det är bra att friskfaktorer och det främjande arbetsmiljöarbetet lyfts fram. Att ha ett välbefinnande på arbetsplatsen bidrar till en positiv utveckling och höjer därmed kvalitén på det utförda arbetet.

Chefers arbetsmiljö och chefers förutsättningar är också avgörande för en bra verksamhet och en god arbetsmiljö för medarbetarna. Tyvärr återfinns läkare sällan på chefspositioner i vården. Samtidigt har olika studier kring ledarskap påvisat att med läkare vid rodret styrs organisationen mer patientsäkert och kostnadseffektivt. Många av våra medlemmar tvekar inför ett chefsuppdrag, just utifrån de bristande förutsättningarna. Till chefers förutsättningar räknar vi, utöver mandat och resurser för att fatta nödvändiga beslut vad avser arbetsmiljön, också gedigna kunskaper om arbetsmiljöregelverket och vad som främjar en god arbetsmiljö. Där brister det idag.

Stora problem finns idag inom den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. En rapport från Institutet för Stressmedicin, Västra Götalandsregionen² visar att förutsättningar för att bedriva ett organisatoriskt och socialt arbetsmiljöarbete brister. Det saknas en förståelse på arbetsgivarnas organisations- och ledningsnivå för vad organisatorisk och social arbetsmiljö innebär liksom hur man ska arbeta med det och vilken betydelse det har för såväl hälsa som ekonomi. På arbetsplatsnivå utgörs hinder av bristande förutsättningar i form av tidsbrist, första linjens chefs begränsade handlingsutrymme och frånvaro av stöd för arbetsmiljöarbetet. Själva genomförandet av åtgärder hindras av att det inte finns incitament att förändra arbetets organisering, genom att arbetet med organisatorisk och social arbetsmiljö är organiserat så att strategisk och operativ nivå inte kommunicerar, en upplevd brist på effektiva arbetssätt för arbetsmiljöarbetet och att det inte finns en förståelse för hur det ska genomföras praktiskt.

I rapporten från Västra Götaland konstateras slutligen att högre ledning hos arbetsgivare behöver prioritera och säkerställa att det finns resurser och förutsättningar på arbetsplatserna, bland annat i fråga om tid, mandat och samarbetsstrukturer.

Det är viktigt att arbetsmiljökunskap finns på en strategisk nivå inom arbets- och samhällslivet. Den högsta ledningen i regioner ska ha kunskap om arbetsmiljö och kunna omsätta kunskapen i policies. Kunskap behövs även hos arbetsgivarföreträdare, arbetstagare och skyddsombud som samverkar på arbetsplatser. Skyddsombudens viktiga roll i det förebyggande och rehabiliterande arbetsmiljöarbetet måste värnas.

Sveriges läkarförbund tillstyrker att inom yrkes- och universitetsutbildningar behöver arbetsmiljökunskaperna stärkas, då dessa studerande är framtidens arbetsgivare och arbetstagare. Förbundet vill understryka vikten av att studenterna på läkarprogrammet måste få kunskaper om arbetsmiljö och arbetsrelaterade sjukdomar. Forskningsprogram inom arbetslivsområdet är också viktiga insatser som staten och arbetsmarknadens parter behöver fortsätta att stödja.

² Åkerström M, Fagerlind Ståhl AC och Eklund H. Hinder för verksamma åtgärder. Arbetsgivares arbete med organisatorisk och social arbetsmiljö och varför obalans mellan krav och resurser inte åtgärdas. Institutet för Stressmedicin, Västra Götalandsregionen på uppdrag av Arbetsmiljöverket, 2025

I delmålet ingår också arbetslivets bidrag till psykisk hälsa och suicidprevention, arbete för minskad sjukfrånvaro samt minskad dödlighet till följd av arbetsrelaterad sjukdom. Enligt beräkningar dör varje år cirka 3 000 människor i Sverige i förtid på grund av arbetsrelaterade sjukdomar. Sveriges läkarförbund anser att det är angeläget att dödligheten till följd av arbetsrelaterad sjukdom och suicid synliggörs.

4.2.3 Prioriterade områden och frågor inom ett tryggt arbetsliv (delmål 3)

Målbild 2030

1. Arbetslivskriminaliteten minskar vilket leder till minskad utsatthet för enskilda, samt en sundare konkurrens på arbetsmarknaden.
2. Inga dödsolyckor förekommer i arbetslivet.
3. Arbetsplatsolyckor minskar till följd av ett gott systematiskt arbetsmiljöarbete och förstärkt säkerhetsarbete.
4. Våld, hot och trakasserier i arbetslivet minskar till följd av förebyggande insatser som skapar ökad medvetenhet och trygghet i arbetsmiljön.
5. Otillåten och otillbörlig påverkan på anställda inom offentlig verksamhet minskar.
6. Kunskap och kompetens om arbetssätt för att förebygga kränkande särbehandling och diskriminering i arbetslivet ökar vilket leder till minskad utsatthet och arbetsrelaterad ohälsa.

Sveriges läkarförbund tillstyrker delmålet.

Det är angeläget att inte bara tragiska olyckor utan också att sjukdom till följd av arbetet samt suicid uppmärksammas. Hot och våld är ett stort problem i sjukvården och nyligen mördades en ambulanssjukvårdare vid en utryckning. För drygt tre år sedan mördades läkaren och psykiatrisamordnaren Ing-Marie Wieselgren i Almedalen. Förbundet tillstyrker regeringens nollvision; att ingen ska behöva dö av våld eller i arbetsolyckor. Förbundet vill också tydliggöra att inte heller arbetsrelaterade sjukdomar ska behöva drabba människor.

Diskriminering och trakasserier kan vara en grund för psykisk ohälsa och ytterst suicid och därmed är frånvaron av diskriminering och trakasserier avgörande för att uppnå en god social- som organisatorisk arbetsmiljö. Sveriges läkarförbund är positiva till att detta arbete ska intensifieras och föreslår att Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen ges uppdrag om fördjupat samarbete när det gäller tillsyn av arbetsgivares arbete med aktiva åtgärder. Det kan förslagsvis genomföras i samband med sedvanliga inspektionsinsatser. Frånvaron av diskriminering och trakasserier är en viktig arbetsmiljöfråga. Genom ett fördjupat samarbete mellan Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen kan statens tillsyn av diskrimineringsområdet stärkas.

4.2.4 Prioriterade områden och frågor inom ett innovativt arbetsliv (delmål 4)

1. Det finns en ökad kunskap och dialog mellan aktörer inom arbetslivet om hur arbetslivets förändring påverkar arbetsmiljön.
2. Arbetsmiljöfrågorna finns med och beaktas i arbetslivets gröna omställning.
3. Nya sätt att fatta beslut, organisera och leda arbete med hjälp av AI införs med dialog, samverkan och transparens mellan arbetsgivare och arbetstagare.
4. Det finns en ökad medvetenhet och kunskap hos arbetsgivare och arbetstagare om den kognitiva arbetsmiljöns betydelse för hälsa.
5. Digitala system som används i arbetet är i större utsträckning anpassade till människan och det arbete som ska utföras.
6. Distansarbete används på sätt som bidrar till hälsa, välbefinnande och produktivitet i arbetslivet.

Sveriges läkarförbund tillstyrker målen.

Det fjärde nya delmålet om ett innovativt arbetsliv i förändring har bland annat fokus på teknikutveckling och digitalisering, vilket är faktorer som påverkar läkarkåren i allra högsta grad. Sveriges läkarförbunds digitaliseringsråd framhåller att digitala verktyg i vården måste vara anpassade till dem som ska använda systemen. Nya tekniklandvinningar som exempelvis generativ AI kommer med all säkerhet att skapa nya förutsättningar och säkerligen nya arbetsmiljöproblem, som vi i nuläget har svårt att förutse. Sveriges läkarförbund anser att det i sammanhanget är angeläget att lyfta fram den kognitiva arbetsmiljön.

En annan förändring i arbetslivet är otrygga anställningar. Detta är ett fenomen som även drabbar läkare i allt större utsträckning. Forskning pekar på att tidsbegränsade anställningar innebär sämre arbetsvillkor och sämre arbetsmiljö jämfört med tillsvidareanställningar. Även hälsan påverkas negativt, i synnerhet om det är frågan om korta anställningar med oklara anställningsförhållanden för yngre läkare.

En nationell samordningsfunktion för arbetsmiljö inrättas (4.3.3)

Slutsatsen från den tidigare arbetsmiljöstrategin från 2021 var att strategins påverkan på regeringens och myndigheternas arbete varit begränsad och i låg grad omsatts i reformer och budget. Därför föreslår utredningen att en nationell samordningsfunktion för arbetsmiljö placeras på Arbetsmarknadsdepartementet för att driva, samordna och följa upp arbetsmiljöstrategin 2026–2030. Uppdraget är att samla fler departement och myndigheter, föra dialog med parter, forskning och internationella aktörer, samt göra årliga uppföljningar och en halvtidsavstämning. Motivet är varaktiga och växande arbetsmiljöutmaningar, däribland psykosocial belastning, digitalisering, grön omställning och beredskap, och behovet av bättre styrning, samordning och systematik.

Sveriges läkarförbund är positivt till en samordningsfunktion men det finns risker. I och med den lilla funktionen på en till två tjänstepersoner finns det risk för en alltför svag påverkan, ett otydligt mandat

och ansvar samt en risk för ett svagt ansvarsutkrävande gentemot befintliga uppdrag hos Arbetsmiljöverket och andra myndigheter. Dessutom kan ytterligare lager av samordning skapa mer administration snarare än konkreta förbättringar i arbetsmiljön.

Det bristande genomslaget av tidigare arbetsmiljöstrategier åskådliggör att det är mycket viktigt med uppföljning av den nya strategin av en självständig aktör. Sveriges läkarförbund är därmed positivt till utredningens förslag att Statskontoret, regeringens utredningsmyndighet, får detta uppdrag.

I utredningen poängteras att ett konkret exempel på regeringens åtagande är att ge uppdrag om uppföljning av kompetensförsörjningen inom välfärden. Detta innebär att regeringen kan instruera relevanta myndigheter att övervaka och rapportera om hur välfärdssektorn lyckas attrahera och behålla kompetent personal. Genom att följa upp dessa aspekter kan regeringen identifiera utmaningar och möjligheter, vilket i sin tur kan leda till justerade strategier och åtgärder för att säkerställa en hållbar och effektiv kompetensförsörjning inom välfärden. Detta är verkligen angeläget.

I utredningen framhålls slutligen att företagshälsovården är en värdefull expertresurs i arbetet att förbättra arbetsmiljön. I det sammanhanget vill Läkarförbundet uppmärksamma att en stor andel av företagsläkarna kommer att gå i pension inom kort. Genom att staten tar ett helhetsgrepp om företagsläkarnas utbildning kan bättre förutsättningar skapas för våra företagshälsor, vilka är viktiga aktörer i arbetet med att infria arbetsmiljöstrategins mål.

Avslutande kommentar

Sammanfattningsvis tillstyrker Sveriges läkarförbund förslagen i den nya arbetsmiljöstrategin, men det är en svaghet att utredningen inte föreslår ordentliga praktiska verktyg för hur målen i strategin ska uppnås. Det är positivt att en samordningsfunktion inrättas med en uppföljning av Statskontoret, men det finns ändå en risk att inte tillräckliga åtgärder vidtas. Kostnaderna för en dålig arbetsmiljö kommer då att kvarstå eller i värsta fall öka.

Efterlevnaden av arbetsmiljör regler, inte minst på området organisatorisk och social arbetsmiljö, behöver snarast stärkas. Enligt Sveriges läkarförbunds uppfattning krävs ökad tillsyn och inspektioner av Arbetsmiljöverket för att få arbetsgivarna att följa lagar och föreskrifter, så att visionerna kan infrias. Arbetsmiljöverket behöver därför ökade resurser.

Med vänlig hälsning

Sofia Rydgren Stale
Ordförande
Sveriges läkarförbund

Pelle Avelin
Elisabet Mossberg
Ombudsmän
Sveriges läkarförbund
08-790 33 00